

<https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/40794/17781.pdf?sequence=3&isAllowed=y>
(дата звернення: 17.03.2026).

3. Старостенка Ю. С. Аналіз конкурентоспроможності України на світовому ринку ігрової IT-індустрії. DSpace Repository : Home. 2024. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/52ef6860-9919-4e13-ac0c-197629bc7449/content>
(дата звернення: 17.03.2026).

4. Розінкевич Н. Екокритичне осмислення Чорнобильської зони у книзі Сергія Плохія «Чорнобильська рулетка. Війна в ядерній зоні». *Літературний процес: методологія, імена, тенденції*. 2025. № 26. С. 74–81. URL: <https://litp.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/697>
(дата звернення: 17.03.2026).

5. Nye J. S. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York : PublicAffairs, 2004. 191 p.

6. Nye J. S. Soft power after Ukraine. *The Strategist*. 2022. 4 May URL: <https://www.aspistrategist.org.au/soft-power-after-ukraine/> (дата звернення: 24.03.2026).

7. Mateleshko Y. Ukraine's «Soft Power»: Historiography Of The Issue. *East European Historical Bulletin*. 2023. Vol. 28. P. 253–261. URL: <https://doi.org/10.24919/2519-058X.28.287549> (дата звернення: 26.03.2026).

8. Фіялка С. Відеоігри як інструмент пропаганди в умовах російсько-українського протистояння. *Технологія і техніка друкарства*. 2017. № 3. URL: <https://ttdruk.vpi.kpi.ua/article/view/112012> (дата звернення: 17.03.2026).

9. Зінов'єва Т. Відеогра як феномен сучасного медіапростору. *Образ*. 2020. № 2. URL: <https://obraz.sumdu.edu.ua/index.php/journal/article/view/25> (дата звернення: 17.03.2026).

10. Кальниш Ю., Любченко А. Роль медіа у формуванні «м'якої сили» держави. Державний університет телекомунікацій. URL: <https://journals.dut.edu.ua/index.php/public/article/view/3123> (дата звернення: 17.03.2026).

11. Як українські відеоігри підкорили світ та що чекає нас у майбутньому? Гард. City. 2024. URL: <https://thegard.city/articles/360809/vid-malenkih-igor-do-svitovih-bestseleeriv> (дата звернення: 17.03.2026)

УДК 004.774:02:355.01

Потіха О., канд. істор. наук, доц.; Лаврін Б.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ЦИФРОВІ БІБЛІОТЕКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСТУПУ ДО ЗНАНЬ В УМОВАХ ВІЙНИ

Анотація. Розглянуто роль цифрових бібліотек як важливого інструменту забезпечення доступу до знань в умовах воєнних конфліктів. Проаналізовано їх функції, значення для збереження культурної спадщини та забезпечення інформаційної безпеки. Особливу увагу приділено досвіду України в умовах війни.

Ключові слова. Цифрові бібліотеки, інформаційний доступ, війна, бібліотеки України, цифровізація, інформаційна безпека.

Potikha O., Ph.D. (Hist.), Assoc. Prof.; Lavrin B.

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

DIGITAL LIBRARIES AS A TOOL FOR ACCESS TO KNOWLEDGE IN WARTIME CONDITIONS

Abstract. The article examines the role of digital libraries as an important tool for ensuring access to knowledge in conditions of armed conflicts. Their functions, significance for preserving cultural heritage, and role in ensuring information security are analyzed. Special attention is given to Ukraine's experience in wartime conditions.

Keywords. *Digital libraries, information access, war, libraries of Ukraine, digitalization, information security.*

Сучасні воєнні конфлікти супроводжуються не лише фізичними руйнуваннями, але й інформаційними викликами. У таких умовах доступ до достовірної інформації стає критично важливим для населення. Особливу роль у цьому процесі відіграють цифрові бібліотеки, які забезпечують безперервність освітніх, наукових та культурних процесів.

Внаслідок повномасштабної війни в Україні значна кількість бібліотек була зруйнована або пошкоджена. Зокрема, на початок 2023 р. окупанти пошкодили та зруйнували 479 українських бібліотек, а мільйони одиниць фонду було втрачено. За статистикою обласних військових адміністрацій в окупації опинилися до чотирьох тисяч бібліотек, доля яких невідома [1]. Згідно інформації Міністерства культури та інформаційної політики України, від початку повномасштабної війни в Україні понад 1500 об'єктів культурної спадщини та інфраструктури були пошкоджені або зруйновані. Зокрема, понад 2789 закладів освіти зазнали пошкоджень; 337 з них повністю зруйновані; понад 434 публічні бібліотеки частково знищені або пошкоджені; 42 бібліотеки втратили всі фонди; 3 національні та державні бібліотеки були пошкоджені [4]. Ці обставини актуалізують необхідність розвитку цифрових бібліотек, які стають новою формою доступу до знань.

Цифрові бібліотеки це сукупність електронних ресурсів, доступ до яких здійснюється через мережу інтернет. Вони забезпечують доступ до книг, наукових статей, архівів та мультимедійних матеріалів незалежно від місця перебування користувача. У кризових ситуаціях вони стають ключовими платформами для дистанційного навчання та наукової діяльності. Особливо важливою є їх роль у забезпеченні безперервності освіти. Під час кризових ситуацій (війна, пандемія) цифрові бібліотеки дозволяють підтримувати навчальний процес навіть за умов закриття освітніх установ [5; 7].

Роль цифрових бібліотек особливо зросла в умовах російсько-української війни. Цифрові бібліотеки стали важливим інструментом доступу до знань та інформації. Руйнування бібліотечної інфраструктури, особливо у прифронтових регіонах, суттєво обмежило доступ до традиційних бібліотечних послуг [6]. У відповідь на ці виклики в Україні активно розвиваються цифрові ініціативи. Зокрема, створюється Національна електронна бібліотека України, яка покликана забезпечити доступ до культурної спадщини та наукових ресурсів [2]. Водночас бібліотеки трансформуються у цифрові освітні центри. За підтримки міжнародних організацій в Україні функціонують тисячі цифрових хабів, що навчають населення цифрової грамотності та забезпечують доступ до онлайн-ресурсів [3; 9].

Однією з ключових функцій цифрових бібліотек є збереження культурної та історичної спадщини. В умовах війни це набуває особливого значення, оскільки фізичні об'єкти культури піддаються ризику знищення. Цифровізація документів, архівів та музейних колекцій дозволяє створювати їх електронні копії та забезпечувати довготривале збереження. ЮНЕСКО підтримує проекти з оцифрування культурної спадщини в Україні, зокрема архівів та музейних фондів [8]. Таким чином, цифрові бібліотеки виконують не лише інформаційну, але й меморіальну функцію, забезпечуючи збереження національної ідентичності.

У сучасних умовах інформаційної війни важливим є доступ до перевірених джерел інформації. Цифрові бібліотеки забезпечують доступ до достовірних ресурсів, що сприяє протидії дезінформації. Крім того, вони сприяють розвитку інформаційної та медіаграмотності населення [3; 9]. Таким чином, цифрові бібліотеки виступають важливим елементом інформаційної безпеки суспільства.

Попри значні досягнення та успіхи, цифровізація бібліотек в Україні стикається з низкою проблем. Зокрема, лише близько 41% бібліотек в Україні мають комп'ютери, а лише

33% – доступ до швидкісного інтернету [9]. Це обмежує можливості розвитку цифрових бібліотек.

Основними викликами процесу цифровізації бібліотек є недостатнє фінансування, технічна відсталість, нерівний доступ до цифрових ресурсів, низький рівень цифрової грамотності частини населення. Водночас перспективи розвитку пов'язані з впровадженням національних цифрових платформ, інтеграцією міжнародних стандартів, розвитком відкритого доступу до знань та посиленням ролі бібліотек як інформаційних хабів.

Цифрові бібліотеки є ключовим інструментом забезпечення доступу до знань в умовах війни. Вони забезпечують безперервність освіти, підтримують наукову діяльність і сприяють збереженню культурної спадщини. В умовах руйнування традиційної інфраструктури їх роль суттєво зростає. Разом із тим, для ефективного розвитку цифрових бібліотек необхідно подолати технологічні та організаційні бар'єри, адже подальша цифровізація бібліотечної сфери є важливою складовою гуманітарної безпеки держави.

Джерела та література

1. Потіха О.Б. Соціокомунікаційна діяльність бібліотек в реаліях війни / Соціокомунікаційна наука в парадигмі смислових трансформацій: суспільні виклики, тренди освіти і професійної діяльності: збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (м. Ірпінь, 19 травня 2023 р.). Ірпінь: ДПУ, 2023. С. 52-55.

2. У МКІП презентували концепцію проекту Національної електронної бібліотеки: у чому рішення. URL: <https://rubryka.com/2024/02/02/u-mkip-prezentuvaly-kontseptsiyu-proyektu-natsionalnoyi-elektronnoyi-biblioteku-u-chomu-rishennya/> (дата звернення: 11.04.2026)

3. Чоп Т., Габрусєва Н., Потіха О. Організація роботи хабів цифрової освіти у бібліотеках міста Тернополя / XII Міжнародна науково-практична конференція «Сучасна бібліотечно-інформаційна безперервна освіта: майбутнє твориться сьогодні»: зб. матеріалів / ВГО Укр. бібл. асоц. К.: УБА, 2025. С. 91-95.

4. Chorna T. Ukrainian libraries in the time of war: Losses and challenges. Alexandria: The Journal of National and International Library and Information Issues. 2023. Vol. 34, No. 3. P. 84-93. DOI: <https://doi.org/10.1177/09557490231183625>

5. Digital libraries can ensure continuity as Covid-19 puts brake to academic activity. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/digital-libraries-can-ensure-continuity-covid-19-puts-brake-academic-activity> (дата звернення: 15.04.2026)

6. Horban Y., Dolbenko T., Kobyzhcha N., Kasian V., Karakoz O., Haisyniuk N. Digital Transformation of Ukrainian Libraries: Current State and Prospects. African Journal of Applied Research. 2024. Vol. 10, No. 1. P. 117-129. DOI: <https://doi.org/10.26437/ajar.v10i1.672>

7. Lomachynskyi B. The role of digitalization of libraries in ensuring the humanitarian security of society. Skhid. 2023. Vol. 4, No. 3. P. 39-44. DOI: [https://doi.org/10.21847/2411-3093.2023.4\(3\).296863](https://doi.org/10.21847/2411-3093.2023.4(3).296863) (дата звернення: 14.04.2026)

8. Supporting the digitization of museum collections and documentary heritage in Ukraine. <https://www.unesco.org/en/articles/supporting-digitization-museum-collections-and-documentary-heritage-ukraine> (дата звернення: 16.04.2026)

9. UNESCO campaigns on media and information literacy empower millions in Ukraine to think critically. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/unescos-campaigns-media-and-information-literacy-empower-millions-ukraine-think-critically> (дата звернення: 16.04.2026)